

Дослідження специфіки та способів впровадження моніторингу гірських територій України зумовлено необхідністю вирішення комплексу проблем регіонального, національного та глобального значення. Наявність унікальних природних багатств, рідкісних екологічних об'єктів, рекреаційних ресурсів Українських гірських регіонів, робить ці території винятковою природною спадщиною.

В умовах впровадження інноваційних моделей землекористування в гірських районах, невідокремною складовою раціонального використання та охорони земель в Україні є їхній моніторинг, завдання якого полягає у спостереженні за станом останніх із метою завчасного виявлення змін умов довкілля гірських місцевостей, що можуть призвести до негативних наслідків. Сучасна система моніторингу в гірській місцевості в Україні, не належним чином сформована і недостатньо збалансована.

Моніторинг навколишнього середовища – цілісна система спостережень, оцінки і прогнозу змін довкілля, природних ресурсів, флори і фауни, що дає змогу визначити їх стан і зміни, що проходять в них, через антропогенне навантаження[1], під час якого вбачається поетапне вирішення наступних завдань:

- гарантувати стабільну оцінку того, на скільки комфортні умови ареалу існування людської популяції та окремих об'єктів екосистеми (флори, фауни та ін.), а також оцінювати функціональну цілісність і стан екосистем;

- сформувати умови для окреслення тих дій, що підлягатимуть корекції в ситуаціях, коли не досягаються бажані показники критеріїв оцінки якості довкілля.

Вагомий внесок у вивченні значення гірських територій в умовах глобальних кліматичних змін належить працям Голубця М.А., Долішнього М.І., Лісовського С.А., Руденко Л.Г. Проблеми збереження довкілля та розвитку гірських регіонів були об'єктом досліджень Гамора Ф.Д., Адаменко О.М., Комендара В.І.

В системі моніторингу довкілля виокремлюють підсистеми, однією з яких є лісгосподарська рекреаційна гірська Карпатська, на базі Карпатського біосферного заповідника і Карпатського національного природного парку, яка є пріоритетною для даного регіону. Тут здійснений моніторинг наступних напрямків: меліорацій, напрямлених на охорону водойм і запобігання ерозії в гірських регіонах, стихійних погодних явищ та як впливає на це лісгосподарська діяльність у Карпатах, впливу сезонних рекреацій на Карпатські ландшафти, сучасних стихійних явищ, впливу лісозаготівлі в горах на їх вираження.

Найважливішим фактором погіршення продуктивності ґрунту та підвищення руйнування агроландшафтів у гірській місцевості можна вважати водну ерозію ґрунтів [2]. Для охорони ґрунтів у гірських регіонах та зниження інтенсивності процесів деградації, проводять моніторинг і контролюють динаміку змін цих процесів, методом збору, обробки, збереження та інтерпретації даних про стан земельних ресурсів, прогнозу змін і розробки

науково-обґрунтованих рекомендацій з метою прийняття найбільш ефективних рішень [3].

Багатофакторний аналіз гірських територій дозволяє виявити комбінування ресурсів та умов для розвитку Карпатського регіону. Проте, надзвичайно важливу комплексну оцінку територіальних ресурсів, яка брала б до уваги багатоманітність факторів гірських регіонів, ще не розроблено [4]. Є кілька підходів до аналізу, спільним для них є детальне дослідження тих чи інших умов і факторів рекреаційних процесів у гірських районах [5]. Також необхідно оцінювати способи рекреаційного застосування гірської території, традиції природокористування населенням. Для гірських регіонів ще актуально аналізувати висоту снігового покриву (при максимальному накопиченні), висоту над рівнем моря та ступінь небезпеки сходження лавини.

Щоб дослідити атмосферні явища та здійснювати прогноз погоди в гірській місцевості, важливо одночасно і системно проводити різноманітні спостереження у великій кількості пунктів на територіях великої площі. В Україні спостерігають за погодою кожні три години та, в цей час, характеризують хмарність, заміряють атмосферний тиск, визначають швидкість і напрямок вітру, роблять заміри кількості твердих або рідких опадів, температури повітря і ґрунту, фіксують рівень вологості повітря, чітко зазначають умови видимості та інші атмосферні явища (туман, грозу і т. п.) [6]. Проте всі ці спостереження дають лише точкові данні, замість цілісної картини, яка наразі дуже важлива для вивчення в умовах сучасної моніторингової системи гірських регіонів, що має розвиватись для забезпечення збереження унікальних екосистем, ландшафтів та водних ресурсів Карпатського регіону.

Висновки:

1. Моніторинг гірських регіонів України – важлива стратегічна система для відстеження реального стану складових довкілля та екосистем в цілому, що допоможе покращити стан навколишнього середовища і підвищити соціальні і технічні рівні держави.

2. Гірські регіони являють собою унікальні екосистемні утворення, збереження яких забезпечить захист біорізноманіття та сталого розвитку довкілля і суспільства.

3. Моніторинг за компонентами середовища, на даному етапі наукового розвитку України, потребує більш детальних технічних доробок та забезпечення виконання програм моніторингу по регіонах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калужский государственный педагогический университет им. К.Э. Циолковского. Лаборатория биоиндикации. [Веб-ресурс] : Режим доступу - <http://kspu.kaluga.ru/biomon>

2. Добровольський Г.В. Деградація і охорона почв / Г.В. Добровольський. – М. : МГУ, 2002. – 350 с.

3. Булигін С.Ю. Формування просторової бази землеробства ХХІ століття / С.Ю. Булигін // Вісн. ДАУ. – Вип. 2. – Х., 1999. – С. 20–25.

4. Александрова Т. Д. Оценочные исследования в отечественной географии / Т.Д. Александрова, Л.В. Максимова // География и природные ресурсы. — 2004. — № 3. — С. 28–34.

5. Нефедова В. Б., Смирнова Е. Д., Чижова В. П., Швидченко Л. Г. Рекреационное использование территорий и охрана лесов. — Москва: Лесная промышленность, 1980. — 184 с.

6. Каблак Н. І., Савчук С. Г., Дистанційний моніторинг атмосфери. : Космічна наука і технологія. -2012. - Т. 18. - № 2. - С. 20–25.

ПРОБЛЕМА ЗНИЩЕННЯ ЕКОСИСТЕМИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Боднар О. М.

Вінницький Національний Технічний Університет, Вінниця

Проблема знищення екосистеми українських Карпат є досить важливою. Ліс, як відомо, - це могутній природний фактор, який впливає на всю природу: клімат, ґрунти, умови формування поверхневого стоку. За різноманітністю будови, силою впливу на природне середовище лісові масиви проявляють себе як найскладніше і наймогутніше рослинне угруповання, яке впливає на гідрологічний і кліматичний режими, ґрунтоутворення, флору і фауну. Вплив лісу насамперед позначається на мікрокліматі лісового середовища. Лісовий покрив захищає ґрунти від промерзання, видування і перезволоження. Під ним значно зменшується поверхневий стік і помітно уповільнюється весняне танення снігу. Завдяки кращому проникненню води у ґрунт і поповненню підґрунтових вод, які живлять річки, зменшуються повені і підтримується рівномірний режим річок [1]. Лісові формації як геологічно найдавніший і найпродуктивніший тип рослинності відігравали і відіграють пріоритетну екологічну роль в еволюції біосфери та підтриманні її природного стану. Ця роль особливо відчутна в сучасний технологічний період, коли почав порушуватись киснево-вуглецевий баланс на Землі, коли від антропогенних чинників порушився породний склад лісів, зазнала змін їх вікова структура, катастрофічно продовжує зменшуватися площа лісових ландшафтів планети.

Традиційно найбільше від вирубки лісів потерпають ліси в українських Карпатах. Причина цьому - величезний запас лісу в регіоні. За офіційними даними, лісо масиви займають близько 16% всієї території країни. Це майже 11 мільйонів гектар лісів. 40% з них припадає на західну Україну, де вирубка досягла масштабів екологічного лиха [2].

Основні причини зайнятості населення в незаконній вирубці лісів зрозумілі - соціально-економічний стан українців не найкращий, і з кожним роком ситуація тільки погіршується. У сільській місцевості західних регіонів ситуація особливо гостра. За даними Держслужби зайнятості на 1 квартал 2015 рівень безробіття там зашкалює: в Івано-Франківській області 23,5 тис. осіб, у Львівській області 37,1 тис. осіб, у Закарпатській 14,5 тис. людей. Утім, значно більше в лісоповалі винна низька оплата праці в регіоні та по країні в цілому, яка змушує людей йти на «приватні», а на ділі часто незаконні, підприємства по вирубці дерева і первинній обробці - т. зв. лісопилки. Місцеві мешканці частіше вирубують дерева в осінньо-зимовий період. Незаконні схеми з карпатськими лісами. Молоді і здорові дерева позначають як хворі заради вирубки. Площі вирубки перевищують заявлені. Вирубаний ліс